

PALKÓ KATALIN

Mi hiányzik egy működőképes NUTS 2-es régióhoz?

Láttelelet Dél-Dunántúlról

Pálné Kovács Ilona (szerk.): A politika új színtere a régió

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Interdiszciplináris Doktori Iskola, Politikai Tudományok Tanszék a Századvég Kiadó közreműködésével Pécs–Budapest, 2009

A választott testülettel rendelkező megyék és az uniós források felhasználásának keretétől szolgáló NUTS 2 régiók kettősségéről, valamint az ebből eredő problémákról ad láttelelet Dél-Dunántúl példáján a Pálné Kovács Ilona szerkesztette kötet. A 2005-ben indult – az Országos Tudományos Kutatási Alap (OTKA) által támogatott – kutatás céljából annak vizsgálatát tűzték ki, hogy a felülről indított és vezérelt regionalizáció képes volt-e találkozási pontokat kialakítani az

alulról építkező folyamatokkal, azaz a központi kormányzat területi reformra irányuló elképzelései milyen támogatottságot élveztek a helyi, illetve a regionális szereplők között.

A tanulmánykötet olyan empirikus megközelítésű úttörő munka, amely több tudományág módszertanát és eszköztárát felhasználva tárja fel a dél-dunántúli jellegzetességeket úgy, hogy eredményeik országos érvényességűek is.

Az első tanulmányban *Schmidt Andrea* a közszolgáltatásokat (az egészségügyi és szociális ellátást, az oktatást, a közlekedést), illetve a piaci szektor (az energiaellátás, a pénzügyi szolgáltatások) regionális kereteit vizsgálja. Megállapítja, hogy – különösen a közlekedés területén – nem lehet szigorúan a statisztikai régiók keretei között gondolkodni, és a piaci alapon működő szolgáltatások esetén is a belső üzemszervezési szempontok írják felül a határokhöz való igazodást. Csak valódi, önálló feladatokkal és forrásokkal rendelkező régió vonzhatja a tőkét és a vállalkozásokat, összegzi a szerző.

A közigazgatásban az elmúlt évek során lezajlott változások mindenképpen átgondolásra és továbbgondolásra érdemesek. A területi államigazgatás átalakulását *Vadál Ildikó* vette górcső alá. Elemzésében egy kevésbé sikeres folyamat képe bontakozik ki, amelynek végső konklúziója az, hogy az államigazgatási régiók megléte önmagában nem jelent kohéziós erőt, különösen nem úgy, miként az lezajlott.

Már-már közhely, hogy hazánkban hiányzik az a civil szféra, amely Európa nyugati felén számos társadalmi problémát képes hatékonyan megoldani, vagy ha jelen is van, a

politika vezérli. *Glied Viktor* a civil szervezetek dél-dunántúli működéséről adott láttelepet. Tanulmányában megállapította, hogy számuk ugyan nem, de aktivitásuk megnőtt. Ez egyrészt a jelenlegi uniós költségvetési időszak pályázati rendszerébe való bevonásuknak, másrészt saját, megélnéül érdeklődésüknek az eredménye. A kibontakozó kép mégis elég összetett, hiszen a fejlődés megindult ugyan, de mindkét fél részéről további erőfeszítéseket igényel: a döntéshozóknak sokkal inkább partnerként kell tekinteniük a civilekre, míg az utóbbiaknak tovább kell erősödniük a szakmaiság terén.

A központi téma a kötet több tanulmányában is feldolgozott regionális identitás. E tanulmányok által az eddigi csekély számú kutatás kiváló elemzéssel egészül ki. Ilyen átfogóan, több szegmensre kiterjedően talán egyetlen munka sem vizsgálta még a területi azonosságtudatot alakító és befolyásoló tényezőket.

Kákai László korábbi – az 1994 és 1998 közötti időszakkal foglalkozó – kutatási eredményeit vetette össze a legfrissebbekkel: 200 kérdőíves interjú segítségével térképezte fel a NUTS 2 régiót alkotó három megye elitjének kötődéseit. A szerző által megkérdezettek döntő többsége jelentős mértékben kötődik saját megyéjéhez, annak ellenére, hogy maguk a megyei önkormányzatok már régóta nem képesek a megyei identitást jelentős mértékben táplálni. Másodrendűvé válásuk miatt ugyanis – a rendszerváltást követően – a megyei identitás rovására a lokalitás erősödött. *Kákai László* igazolva látja azt a feltételezést, hogy az adott területhez köthető politikai képviselői mechanizmusok, világos erővonalak, kompetencia és eszközrendszer hiányában a közösség nem tud érzelmi viszonyt kialakítani. A megye iránti pozitív viszonyulás hátterében nem racionális, hanem érzelmi (expresszív) indíttatású „kötődés” húzódik meg. Emellett pedig a kellemes természeti környezet jelenik meg fő motivációként, amely szintén érzelmi motiváltságú inkább, mintsem racionális. Mindezek alapján a szerző arra következtet, hogy a lakóhelyhez való pozitív viszonyt a posztmaterális dimenzióhoz tartozó tényezők befolyásolják leginkább. Úgy véli továbbá, hogy a megye földrajzi léptékkénti fennmaradása elsősorban annak köszönhető, hogy az állam, a társadalom, sőt a gazdaság – különösen a szolgáltatóintézmények jelentős része – még mindig megyei keretek között szerveződik, és a régió elitjének mindennapi mozgásteré szűkebb a régió fizikai határainál.

Ugyanez a felmérés rákérdez a jelentős megyei személyek területi reformmal kapcsolatos attitűdjére is, amelyet *Pálné Kovács Ilona* ismertet. A kutató összegzőként arra a következtetésre jut, hogy „a regionális reformot körülvevő bizonytalanságok, a kormányzati intézkedések ellentmondásai okán nem várható, hogy a szereplők saját érdekeik és eszközeik bázisán alulról építsenek régiót.” Szintén ő tárja fel a regionális szereplők közötti kapcsolati hálót, azt a meglepő eredményt tapasztalva, hogy a megkérdezett intézményi szereplők kapcsolati rendszere a régió kívül sűrűbb, mint azon belül. A megyei területfejlesztési tanácsok – 2003-hoz képest – a rendszer peremére kerültek, míg a regionális szintű fejlesztési intézmények kapcsolatrendszere változatlanul erős.

A regionális identitás sajtóbeli megjelenésének vizsgálata – *Kern Tamás és Koller Inez* tollából – gazdagítja a Dél-Dunántúlról szóló elemzéseket. A szerzőpáros az írott médiumok áttekintése után arra az eredményre jut, hogy a 2002 és 2009 közötti időszakban a kormányzat által erőteljesen szorgalmazott politikai-önkormányzati régió felállításának szándékáról a régió polgárai nem kaptak kellő mélységű tájékoztatást.

A Dél-Dunántúllal való azonosulást tárgyaló tanulmányok mindegyike azonos következtetésre jut, miszerint régiótudat nem, vagy csak csiráiban mutatható ki. A régiók ko-

héziós ereje messze elmarad a nemzeti és a lokális identitás mértékétől, sőt a megyei identifikációs szintet is alig éri el, vagy meg sem közelíti azt. A jelenlegi régiók „felülről létrehozott” jellegével, a politika uralta szervezetével nehéz az azonosulás. *Hahn Hajnalka* is azt a megállapítást látja igazoltnak a területfejlesztési intézményrendszer működésében tapasztalt diszfunkciókkal, miszerint a regionális fejlesztési tanács mozgástere az uniós csatlakozás után inkább csökkent, mintsem – az előzetes várakozások szerint – erősödött volna, „miután a strukturális alapok felhasználása lényegében csak jogi értelemben zajlott le, a regionális szint inkább kiüresedőben van.”

A kötet ajánlható mindazoknak, akik nemcsak a tankönyvekből szeretnék megismerkedni a regionalizáció hazai folyamataival, hanem az elmélet mellett a gyakorlati megvalósulásra is kíváncsiak, annak minden buktatójával egyetemben. Emellett a politikai és gazdasági elit számára sem haszontalan e kötet forgatása, hiszen a tudományos alaposággal feltárt tények hosszú távra szóló tanulsággal szolgálnak.

<i>Tartalom</i>	
A kutatásról és a vizsgált régióról <i>Pálné Kovács Ilona</i>	7
A közszolgáltatásokat nyújtó intézményrendszer regionális összefonódásának és kiépültségének elemzése <i>Schmidt Andrea</i>	23
A területi államigazgatási szervezetrendszer regionalizálásának dilemmái <i>Vadál Iláikó</i>	47
A civil partnerség szerepe a regionális döntéshozatali folyamatokban <i>Glied-Viktor</i>	65
A Dél-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács működési tapasztalatai, szerepe a regionalizációban <i>Hahn Hajnalka</i>	87
A régió belső kohéziója, az elit véleménye, identitása alapján <i>Kákai László</i>	109
Regionális hálózatok a Dél-Dunántúlon <i>Pálné Kovács Ilona</i>	131
A Dél-dunántúli régió uniós kapcsolatrendszere <i>Tuka Ágnes</i>	159
Régióidentitás a Dél-Dunántúlon a megyei napilapok tükrében <i>Kern Tamás – Koller Inez</i>	175
A regionális elit és a területi reform <i>Pálné Kovács Ilona</i>	195
Zárógondolatok <i>Pálné Kovács Ilona</i>	203
Függelék	213